

زمان فروشتن و لهش فروشتن

نيگار نادر

ههولير

*ئەو مرقانەى دەگەنە ترۆپک لە ژياندا ئەو مرقانەن کە هەموو دەمى بە وردى و بە چرى بەخاويىنى زمانى خويان پەروەردەکردووە.
زمان مانای کەسايەتیهى تیرا دیاره، مرق دەبى گەيشتبیته قوناخیکى بالآ له مەعریفەت وزانست ئەوجار زمان هەلینى نەووەکو بەزمانیکى خاوو زەلیل خوی بکاته خودان پرسى چاره‌نوسازو خوی له هەموو پرسان هەلقوتیتى.
لەدونیایەدا مرق هەنە هەموو ژيانیان لەدەست دەدەن و گەلەک بەسەختى دەژین، لى تا دەمرن ناهیلن زمانیان درزەکی تیکەوئ و زمانیان بیس بى.

*زمان کۆلەکەى پیگەشتنى هەر نەتەوویەکە نەتەووە پیشکەوتووەکان نەخشەى تايبەتى خويان هەیه لەبۆ بزاونتى زمانى سیاسى وزمانى رۆشەنبیرى و زمانى کۆمەلایەتیان،
لى نەتەووە دواکەوتووەکان بەتاکە زمانیکى کرچ وکال دەبەر هەموو پرسیکى سیاسى ومیژویى و رۆشەنبیرى رادەچن و زمانیکى مەتاتى بۆ هەموو پرسیک دەکار دەبەن بەو مانایەى چەند لەبەرژووەندى تاکە کەسى و دەسەلات دابى ئەووەندە دەیووشینن.

*نوسەر و رۆشەنبیر و پۆژنامەنوسى نەتەووە دواکەوتووەکان بەدەگمەنیان نەبى هەموو زمانیان بەردوستى یەکە چ بابەتیک بازارى هەبى و چ بابەتیک بە مەیلی دەسەلات بیت بەزمانى ئەوان گر دەگرى و وەگێردەکەوى و گەرم دەبى و پووناکی دەکەوێتە سەر،
بەومانایەى بەزمانى باو هەموو پرسە باوەکان دینه شروقه‌کردى و بەچەندین دەزگای زمان فروشتنى و سەنتەرى زمان فروشتنى و زمان کۆمەل کردنى بەناو ناوێندە رۆشەنبیریەکاندا دەووشینن.

*جیاوازی لەمابەینى زمان فروشتن و لهش فروشتنى لەهەندەک کۆمەلگەدا هیندە بەبرەو هەمیشە لهش فروشتهکان بە قیزه‌وونترین چاو تەماشادەکرین و جۆرەها ناتۆرەیان بەدویدەدرى و تەواو هەلداویژرینه دەرى ژيانى کۆمەلایەتى، لى زمان فروشتهکان بەکەیفى خويان پیپکە بەناوو بە وینه لەناو پۆژنامە و کتیب و میدیادا دەکەن بەو مانایەى لەشفرۆشەکان له هەموو گۆشەکانى ژيان دەتەرینرین لى زمان فروشتهکان کێهه گۆشەیان بویت له هەستیارترین کەنالى سیاسى و رۆشەنبیرى بە کەیفى خويان خو دەووشینن.

*دەسەلات بايى هەندى نوسەر و قەلەم بەدەستەکان و رۆژنامەنوسەکانى هەلسەنگاندون و دلنایە له‌وى تا چەند زمانیان بر دەکاو تا چەند زمان دەووشینن، لەناو رەگەکانى خويدا زمان فروشى بە ئەزمونى پەروەردە کردون کە جله‌وى ئەو پرسەیان بەئەمانەت گرتووە.

*زمان فروشتهکان زمانیان وەها خاراوه چيان پى نامانچ بى چۆنیان بوئ لەهەموو کاتیک دا پى دەبیژن و بچنە ناو هەر کایەکی ئەدەبى و سیاسى هەر خەریکی خۆبردنە پيش و زمان بردنەپيشى و خۆدەرخستنى دەبن.

* لەش فرۆشەکان تا دەمرن ھەر سەرقال و لەدڵەراوکی ئێوەدان کە مامەلەى بەبەرشت بکەن و کپیارەکانیان لى نەترەکنەو و ھەموو دەمى ھەر خەریکی خۆپازاندنەو گەنج راگرتنى خۆیان، لى زمان فرۆشەکان ھەتا دەمرن ھەر لە دڵەراوکی ئێوەینە چۆن دەسلەت بەخۆ سەرسام بکەن و ھەر خەریکی پازاندنەو زامانیان.

* زمان فرۆشەکان لەتەنگژەو پێشھاتی ترسناک و چارەنوسسازدا زمانى خۆ وىک دەنێن و دەست بە زمانى خۆو دەگرن و بى ھەلۆیست دەچنەو کەولى خۆیان و ھەموو شتىک بۆ دەسلەت بەجیدەھیلن و خۆیان لە قەرەى بەرژەوھەندى نەتەوھەیکان نادەن.

* ئەگەر پتر پۆچینە ناو پیکھاتەى کۆمەلگە دواکەوتوھەکان دەبینن دەسلەتسى سیاسى ھەمیشە کەنالیکی مامەلەکردنێى بۆ زمان کپینى تەرخان کردوھ لە خاوەن قەلەم و نوسەرکانى و بە جۆرەھا گریبەستى ناراستەوخۆ دەکەوێتە کپینى زمانەکان و قۆرخکردنیان .

* ھە موو میلەتان کە دەگەنە ئەو قۆناخو دەکەونە ناو ئەو تەنگژەببەى کە زمان فرۆشەکان ھەلکەوتەببەى ھەرە بالۆ خودان پینگەى سیاسى و کۆمەلایەتى و رۆشەنبیرى کۆمەلگا بن لە ھەر کایەکدا دەبینى کەس زمانى خێر بەکەس دانائى و ھەرکەسە لەروو بە جۆرىک دەپەیفى و لەپاشەملیش بە جۆرەکى دى.

* زمان فرۆشەکان گەرەلەوژەببەى رۆشەنبیرى دەنێنەو بەھەموو لایان پا بەھەموو شىوازن تارىفى خۆیان دەکەن و خۆ بە مەغدور دەزانن و بەھەموو شىوازن دەپارێنەو و تیکرا یەک جۆرە وشەو رستەو ئاوازو فۆنت گۆببە دەکەن، تارىفى جۆرە دیاریدە یە ک دەکەن و وەک یەک پببە ھەلادەلێن و تیکرا بەگژ یەک دیاریدەدا دەچن دژبایەتببەى دەکەن.

* زمان فرۆشەکان زامانیان ھبندە باوھ دەگەل ئاستى کۆمەلگە پاشکەوتوھەکان یەکە، لەبۆبە ھەمیشە بەو زمانە باوھیان سەرنجى تەواوى کایەکان رادەکیشتن و لەکیشە باوھەکانیان دەدوین و دەبنە پالەوانى بەرچاوانیان.

* نەخویندەوارى و ناھۆشيارى ھەندەک کۆمەلگە لە ئاستىکی ھبندە نەوى و کرج و کالە کە ھەر زمان فرۆشىک بەکەببەى خۆى و لەھەر کەنالیکی مەبەستى ببت و بەرژەوھەندى ببت خۆى دەگەببەنیتە ھەستيارترين کەنالى دەسلەت و چۆنى بەرژەوھەندى بروات ئەوھا مئژوووبەک بۆخۆى بە رادان دەدا.

* زمان فرۆشەکان کە لەنێو کایە رۆشەنبیرببەکاندا سەرھەلەدەن دەکەونە دڵ شکاندى ھەموو نوسەر و رۆشەنبیرانى دى و بى ئاگادەبن لەوھى کە ھەموو دەزانن بە چ رینگابەکدا وەسەرکەوتون و دەستیان بەکوئوھ گرتون.

* ئەگەر ورد سەرنجى خۆ بەدەینە مانای کلکە سوتى و زمانەسوتى ھەست دەکەبن کە ھەردووک یەک ئامانجیان ھەبەو لەبۆ یەک بەرژەوھەندى ھەلەسورببیرن و یەک نەخشەو دەکار دەبن.

* زمان فرۆشەکان لەپاش جینگربوون و وەدەست کەوتنى دەسلەتسى سیاسى گەلەک بە منجرببەى لەخۆ دەگۆربن و کلکەسۆتەو زمانەسۆتەکانى خۆیان لەببیر دەکەن و تانەو توانج لە ھاوبببەشەکانى بەرببەى یان

دەگرگن كەھەر خەرىكى رانانى زامانىان بەنوسىنى وتارو لەچاپدانى كىتىب و بابەتى سەمەرە لەناو رۆژنامەو گۆڧاراندا.

*زمان فرۆشەكان كە دەخزىنە ناوەندى رۆشەنبىرى وەكى رۆبۆتىك دەكەونە خپرەندەوهى وتارو شىعرو چاوپىكەوتنە تەلەفزيۇنيەكانەشيان دەيانكەنە كىتىب و لەدەزگايەكانى سەربەخۆياندا دەيانهينە وەشاندى و لەخۆرا دەكەونە خۆ قەرەبالغ كردنى و وا پيشان دەدەن كە هەلسورپنەرى هەموو رەوشە سىياسى و رۆشەنبىرىەكانن خۆ بەجۆرەها قسەى گەورە و وشەى ئىنگلىزى و ناوى فەيلەسوفان پف دەدەن. دەكەونە پەلەقاژى بۆ ئەوهى چ نوسەرو گۆرانپىژو شايەرو زمان بازارى وەكو خۆيان هەيە كەلە تاراوگە دەگەپنەوه پيشوازىان دەكەن و لەهوتىلەكان ميوانداریان دەكەن و جۆرەها كۆپو كۆنفراسيان بۆ رىكدەخن و بەهەموو شىوازان لە مېدياىەكان را دەيانهينە بەرچاوان.

*زمان فرۆشەكان كە لەنۆو كايە رۆشەنبىرىەكاندا سەر هەلدەدەن خيرا دەكەونە گەمەكردن لەنۆوان دوو حىزبى بەرھەلستكارداو لەلاى ھەرىەكىيان وا نيشان دەدەن و زامانىان وا دەبزوین كە حىزبى بەرامبەر بەهەموو شىووم نرخیك ئامادەيە دەسەلاتيان پى بەخشى و بيانكاتە پالەوان و بلاجكتۆرەكانى مېديان بخاتە سەر، بۆ خۆشيان ھەميشە وا بە رۆشەنبىريان نيشان دەدەن كە دەسەلات بەھوو لەبەرخاترى ئەوان و كارامەيى كەسايەتیهيان رېژ لەهەموو نوسەرو رۆشەنبىريان دەگرى و لەرېگەى ئەوان را خواستەكانيان دىنيتەدى.

*زمان فرۆشتن ئەودەمەى دەگاتە ترۆپك كە ناسناوى رۆشەنبىرى و ناكبىرو ئەدىبى گەورەو داھينەر بەسەر كەسانى زمان فرۆش و ناشايستە دابەش دەكرى و كەسانى شارەزاو پوناكبىر و بەتوانا لەجۆرەها كەنال راو بەجۆرەها شىواز و پلان دل دەشكىنرین و پشنگوى دەخرین تا نا ئوميد دەبن و زۆربەيان تاراوگە وەكو دوا كونج ھەلدەبژىرن.

*داتەپىنى كۆمەلگاو نەمانى بەھا و وىژدان ئەودەمانە دەگاتە بەرزترين ئاست كە زمان فرۆشى و لەش فرۆشى بەيەك رېژەو ئاراستەدا گەشەبەكەن و بەھەرمينترين بازاريان ھەبى و ببنە ئاسانترين رېگا بۆ ژيان و پارەپەيداكردن نازناوى جوداو مۆدىرنیان بۆ ببينەرينەوه و پىوہ بلكينرين.

*زمان فرۆشەكان كاتىك ئامانجى خۆ دەپىكن دەكەونە جى خۆشكردن و موچەبپىنەوه بۆ دۆست و ھاوہلەكانيان كە پيشتر سەر بەيەك حىزب و ئايدۆلۆژيا و گروپ بون و بەرە بەرە دەستت دەدەنە چىنى تۆرى ناوچەگەرىەتى و حىزبگەرىتى موگناتىسيانە يەكتر رادەكيشن.

*دلشكانى رۆشەنبىرى نوسەرانى خودان وىژدان و بەپەراويزكردن و بى بەھا كردنيان و بەلشواو ھاتنى نوسەر و چاپەمەنى يەكە لەدەرئەنجامەكانى زمان فرۆشتنى، بەومانايەى كۆمەلگەيەك رۆشەنبىرى نوسەرانى راستەقىنەو خودان وىژدان و كەرامەتى دلشكاوو بى كەس بن و ھىچ دەزگا و رىكخزاو دامەزراوہيەكى مەدەنى ئەبى نوينەرايەتیهيان بكا و رېزو كەرامەت و كەسايەتیهيان بياريزى و رۆشەنبىرانی ناچار بكرين ھەركەسەو لەبەرەخۆ دەرگايى حىزبىك بكوئى تا ژيانى زامن بكا بەرامبەر بە زمانى، ئەوه ئەو كۆمەلگەيە نوقمى زمان فرۆشتنەكى كوشندە ھاتومە تىندا زمان فرۆشى و لەش فرۆشى بەيەك رېژە گەشە دەكەن.

* نان پەيداکردن بە زمان و نان پەيداکردن بە لەش لە نۆیو ئەو کۆمەلگەيانە دا پەردەستينی که چەند قۆناغیکيان لەشەری ناوخۆ تێپەراندووە و دوبرەکی بۆتە کهلتوورو گەندەلی بۆتە کهلتوور.

.....

● جیئى ئاماژەیه که ئەو وتارە تەواوکەری ئەو بابەتانهیه که لەسەر زمان دەینوسم بەریش بەوتاریک زمانى سیاسى بۆ جیئى سەرنج و تیرامانى.

2006/9/20